

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖЕНО

Заступник директора Навчально-наукового інституту фінансів, економіки, управління та права,
к.е.н., доцент

Голова приймальної комісії,
виконувач обов'язків ректора,
д.с.н., професор

Ірина КРЕКОТЕНЬ

Володимир ОНИЩЕНКО

« 09 »

03

2024

« 05 »

04

2024

ПРОГРАМА

ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПРАНТУРИ

Галузь знань:

05 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

Спеціальність: 051 ЕКОНОМІКА

Рівень вищої освіти:

ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)

Програма ухвалена на засіданні вченої ради ННІФЕУП

(протокол № 3 від 28.03. 2024)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Прийом до аспірантури Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» для підготовки докторів філософії здійснюється відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», Правил прийому на навчання для здобуття вищої освіти до Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» у 2024 році.

Майбутній здобувач ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» має продемонструвати ступінь своєї компетентності з обраної спеціальності, рівень загальної, наукової і професійної ерудиції, творчий пошук нових напрямів у науковому та практичному підходах до розв'язання поставлених завдань.

Метою проведення вступного випробування для участі в конкурсі щодо зарахування на навчання за ступенем вищої освіти «доктор філософії» за спеціальністю 051 «Економіка» є визначення у здобувача ступеня доктора філософії компетентностей:

- до опанування глибоких знань щодо сучасного стану, засад та принципів функціонування економічних систем, в основі яких лежать економічні закони; розуміння економічних процесів і явищ, котрі відбуваються в економічних системах різних рівнів;

- до ефективного застосування сучасних наукових методів та прийомів дослідження соціально-економічних явищ і процесів;

- до визначення об'єкта та предмета досліджень з використанням гносеологічних підходів до розв'язання проблем у галузі економіки;

- до критичного аналізу й оцінювання сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час розв'язання конкретних дослідницьких і практичних завдань;

- до створення власної мережі наукових контактів із зарубіжними вченими з метою участі у міжнародних грантових проектах, проходження стажування у зарубіжних науково-дослідницьких центрах, публікації результатів наукових досліджень у престижних виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, зокрема Scopus або Web of Science Core Collection, рекомендованих Міністерством освіти і науки України;

- до ініціювання інноваційних комплексних соціально-економічних проектів, лідерства та повної автономії під час їх реалізації, до соціальної відповідальності за результати прийняття стратегічних рішень, пов'язаних з економічним розвитком;

- до самовдосконалення у професійній сфері протягом життя, відповідальності за результати навчання інших осіб при здійсненні науково-педагогічної діяльності та наукових досліджень в економічній галузі;

- до застосування сучасних інноваційних методів і прийомів для розв'язання наукових завдань при проведенні дисертаційних досліджень у галузі економіки;

– до логічної побудови наукового дослідження відповідно до мети дослідження, наукового обґрунтування та структурування отриманих наукових положень і висвітлення результатів наукових досліджень у фахових публікаціях у вітчизняних та закордонних спеціалізованих виданнях.

2. ЕТАПИ ТА ЗМІСТ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБОВУВАННЯ

Вступне випробування базується на вимогах до знань і вмінь випускника ступеня вищої освіти «магістр» і включає зміст навчальних дисциплін: «Економічна теорія. Методологія наукових досліджень»; «Макроекономіка»; «Мікроекономіка»; «Глобальна економіка»; «Прикладна економетрика»; «Соціальна відповідальність»; «Інституціональна економіка»; «Економічна безпека. Моделювання економічних ризиків»; «Математичні методи і моделі ринкової економіки».

Проведення фахового вступного випробування ґрунтується на таких принципах:

- уніфікація методики та умов проведення фахового випробування;
- забезпечення інформаційної та психологічної підготовки вступників до фахового випробування;
- зв'язок внутрішнього університетського контролю з галузевою системою атестації та ліцензування фахівців;
- дотримання вимог секретності при використанні чи зберіганні матеріалів діагностики.

3. ВИМОГИ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Тестові завдання складаються на основі фахових дисциплін підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Тестові завдання мають закриту форму й містять чотири варіанти відповідей, серед яких лише одна – вірна.

Загальна кількість тестових завдань складає 45.

4. ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБОВУВАННЯ

Вступник вносить в бланк для відповідей свої реквізити та на протязі 60 хвилин (одна астрономічна година) відповідає на тестові завдання стандартного білету.

5. СТРУКТУРА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ

Фахове вступне випробування у формі тестів оцінюються за стобальною шкалою (від 100 до 200). Перевірка тестових завдань здійснюється за ключем.

Загальна оцінка знань визначається сукупністю правильних відповідей.

Мінімальна кількість балів (100 балів) призначається за п'ять правильних відповідей, кожна наступна правильна відповідь має вагомість одного тестового завдання 2,5 бала.

Вступник, який дав правильну відповідь на менше ніж п'ять тестових завдань, вважаються таким що не склав фахове вступне випробування та

позбавляються права участі в конкурсі на зарахування до аспірантури.

Таблиця критеріїв оцінювання знань за стобальною шкалою

Кількість правильних відповідей	Бали	Кількість правильних відповідей	Бали
1-4	не склав	25	150
5	100	26	152,5
6	102,5	27	155
7	105	28	157,5
8	107,5	29	160
9	110	30	162,5
10	112,5	31	165
11	115	32	167,5
12	117,5	33	170
13	120	34	172,5
14	122,5	35	175
15	125	36	177,5
16	127,5	37	180
17	130	38	182,5
18	132,5	39	185
19	135	40	187,5
20	137,5	41	190
21	140	42	192,5
22	142,5	43	195
23	145	44	197,5
24	147,5	45	200

6. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Економічна теорія. Методологія наукових досліджень

Виникнення та основні етапи розвитку економічної думки. Розвиток економічної думки. Методи економічних досліджень.

Виробничі можливості суспільства та потреби. Економічні потреби суспільства. Закон зростання потреб. Економічний інтерес.

Економічна система: її сутність та структурні елементи. Виробничі відносини, їх суть, система і структура. Типи й еволюція економічних систем.

Товар та його властивості. Суперечність товару. Вартість і ціна. Теорії

вартості: трудова, маржиналістська й неокласична. Функціонування товарного господарства та його закони.

Виникнення і розвиток грошових відносин. Суть та функції грошей. Закони грошового обігу. Інфляція, дефляція. Грошова маса й грошові агрегати.

Капітал як економічна категорія. Альтернативні теорії капіталу. Капітал та праця. Кругообірот й оборот капіталу. Основний і оборотний капітал. Амортизація.

Капітал у сфері торгівлі. Витрати обігу й торговий прибуток. Позичковий капітал і позичковий процент.

Відносини власності у сільському господарстві та форми господарювання. Рентні відносини у сільському господарстві.

Сутність науки як соціального інституту. Наукові дослідження, їх сутність та мета. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Наукова проблема. Методи наукового пізнання. Наукові закони. Актуальність у науковому дослідженні. Наукова етика, академічна доброчесність.

Модуль 2. Макроекономіка

Особливості предмету макроекономіки. Економічні причини виникнення кейнсіанства, особливості його методології. Функції макроекономіки. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.

Концепції суспільного виробництва. Система національних рахунків. Розрахунок ВВП (ВНП) по доходам, витратам, виробничим методам. Закон економічної рівноваги.

Макроекономічний зміст ринку праці. Рівновага на ринку праці. Фактори рівноваги.

Макроекономічний зміст товарного ринку. Ціноутворення на товарному ринку. Теоретичні концепції сукупної пропозиції. Класична і кейнсіанська модель рівноваги. Теоретичні підходи до визначення сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Валютні системи. Монетарна, фіскальна, зовнішньоекономічна політика держави.

Моделі макроекономічної рівноваги та засоби їх досягнення.

Модуль 3. Мікроекономіка

Предмет і метод мікроекономіки. Види підприємств. Теорія граничної корисності і поведінки споживача. Аналіз поведінки споживача. Аналіз витрат виробництва. Склад витрат виробництва. Маржиналістська теорія ціни товару. Теорія корисності та її мікроекономічний зміст. Попит, пропозиція, їх взаємодія.

Мікроекономічна модель рівноваги на товарному ринку. Мікроекономічна модель підприємства. Цінові та нецінові показники ринкової кон'юнктури. Валові витрати підприємства, види витрат, способи максимізації прибутку підприємства. Мінімізація витрат.

Виробничі функції. Сукупний, середній та граничний продукти змінного фактора виробництва та їх взаємозв'язки. Закон спадної продуктивності змінного фактора виробництва.

Ринок досконалої конкуренції. Монопольний ринок. Характерні риси ринку досконалої конкуренції. Олігополія та монополістична конкуренція. Загальна ринкова рівновага та теорія добробуту.

Крива виробничих можливостей Крива можливих корисностей. Моделі Вальраса. Загальна ринкова рівновага. Оптимум Парето.

Інституціональні аспекти ринкового господарства. Теорія добробуту Основні теореми теорії добробуту.

Модуль 4. Глобальна економіка

Глобалізація та її суть. Глобалістика як наука, етапи її розвитку. Глобальні процеси у сучасній економіці. Характерні прояви економічної глобалізації. Збільшення відкритості національних економік. Інформатизація та транснаціоналізація світової економіки. Формування єдиної глобальної економіки.

Картографія світу у новітньому геоекономічному просторі. Геоекономічний атлас та карти, що його складають. Закономірності функціонування глобальної економіки. Економічні параметри прогностичних сценаріїв глобального розвитку. Цивілізаційний аспект глобального економічного розвитку.

Трансформація регулюючої ролі держави в економіці в умовах глобалізації. Вплив мета корпорацій на розвиток сучасної світової економіки. Міжнародні організації в системі регулювання глобальної економіки.

Основні школи сучасної глобалістики: еколого-економічна, глобальної екології, економічної соціології тощо. Еволюція створення теоретичної бази глобалістики. Дихотомічна типологія соціальної організації як основа всіх теорій глобалізації. Дискурс глобалізації, представлений теоріями Л. Склера, Р. Робертсона, У. Бека тощо.

Розвиток національних економік, посилення їх відкритості. Активізація зовнішньоекономічних зв'язків різних країн. Формування глобальних ринків. Характеристика механізмів їх функціонування.

Виникнення та розвиток транснаціональних корпорацій. ТНК як характерний суб'єкт глобальної економіки. Роль ТНК у розвитку міжнародного бізнесу. Інновації як основа конкурентоспроможності ТНК.

Принципи співвідношення процесів глобалізації та регіоналізації усучасній економіці. Формування окремих регіонів світової економіки та їх характеристика. Особливості функціонування регіональних економік, їх роль у розвитку глобальної економіки.

Модуль 5. Прикладна економетрика

Означення економетричної моделі. Види економетричних моделей. Рівняння регресії та коефіцієнт кореляції. Етапи розроблення економетричних моделей Рівняння парної лінійної регресії. Рівняння парної нелінійної регресії.

Рівняння множинної лінійної регресії. Множинна колінеарність факторів. Визначення коефіцієнтів рівняння. Перевірка адекватності моделі. Прогнозування за допомогою множинної лінійної регресії.

Означення гетероскедастичності. Критерії для визначення наявності гетероскедастичності. Визначення параметрів рівняння лінійної регресії методом Ейткена за наявності гетероскедастичності.

Означення автокореляції. Критерії для визначення наявності автокореляції. Визначення параметрів рівняння лінійної регресії методом Ейткена за наявності автокореляції.

Система незалежних регресій. Рекурсивна модель. Ідентифікація систем одночасних рівнянь. Оцінювання моделі. Непрямий метод найменших квадратів (НМНК) оцінювання параметрів системи двох регресій.

Двокроковий метод найменших квадратів. Двокроковий метод найменших квадратів для загальної економетричної моделі. Алгоритм двокрокового методу найменших квадратів.

Поняття про лагові змінні. Дистрибутивно-лагові моделі. Оцінювання параметрів вихідної форми моделі. Моделі тобіт. Моделі пробіт. Моделі логіт.

Означення панельних даних. Переваги панельних даних. Модель із фіксованими ефектами. Модель із випадковими ефектами.

Часові ряди. Адитивна та мультиплікативна моделі часових рядів.

Функція автокореляції. Функція правдоподібності.

Поняття стаціонарного ряду. Поняття ARMA-моделей. Прогнозування на основі ARMA-моделей. Нестаціонарні часові ряди. ARIMA-моделі.

Використання ARIMA-моделей для прогнозування економічних показників.

Модуль 6. Соціальна відповідальність

Суть та значення соціальної відповідальності. Внутрішнє і зовнішнє середовище соціальної відповідальності. Моделі соціальної відповідальності.

Стандарти Міжнародної організації праці та принципи Глобального договору у сфері праці. Стратегія соціально відповідальної поведінки в ринковому середовищі.

Соціальна відповідальність територіальних громад. Історичні аспекти залучення і розвитку громад: від патронату до соціальних інвестицій. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність компаній перед населенням.

Розвиток партнерств із місцевою владою й громадою. Участь компаній у життєдіяльності громад.

Екологічні аспекти і соціальної відповідальності. Суть і значення відповідального ставлення до довкілля. Законодавство України про охорону навколишнього середовища.

Соціальна відповідальність держави й сталий розвиток. Міжнародний досвід державного регулювання соціальної відповідальності.

Відповідальне споживання. Культура споживання та його вплив на розвиток соціальної відповідальності в суспільстві.

Соціальна відповідальність ЗМІ: вплив на поведінкові моделі в суспільстві. Соціальна відповідальність освіти й науки.

Модуль 7. Інституціональна економіка

Предмет інституціональної економік. Сутність інститутів, їх ролі в економічному та суспільному житті. Інституційна структура суспільства та взаємозв'язок між її елементами. Сутнісний зміст категорій: звички, рутини, норми, угоди та їх взаємозв'язок з інститутами.

Теорема Р. Коуза та визначити її значення.

Поняття трансакція та трансакційні витрати, класифікацією трансакційних витрат та визначення проблем, що виникають при їх вимірюванні.

Основні типи інституціональних угод та особливостями їх функціонування в інституціональному середовищі.

Сутність категорії домогосподарство. Вивчення їх ознак, функцій та класифікацій. Визначення ролі домогосподарства як суб'єкта ринку.

Держава та її функції. Теоретичні моделі держави. Інституціональні форми державного втручання.

Сутність та особливості людського капіталу.

Інвестиції в людський капітал, їх класифікацією та методи оцінки економічної ефективності інвестицій в людський капітал.

Сутність інституціональних змін, їх механізм, основи інституціонального будівництва та проектування. Особливості інституціональної трансформації економіки України.

Модуль 8. Економічна безпека. Моделювання економічних ризиків.

Економічна безпека підприємства. Корпоративна стратегія та стратегічний аналіз. Стратегічне управління.

Поняття та природа економічного ризику. Класифікація ризиків. Причини виникнення економічного ризику. Особливості прояву ризиків у ринкових умовах господарювання.

Підприємницький ризик. Сутність підприємницького ризику. Причини виникнення підприємницького ризику. Функції підприємницького ризику. Класифікація підприємницького ризику.

Ризики у виробничому підприємстві. Ризики відсутності попиту на вироблену продукцію. Ризики невиконання господарських договорів (контрактів). Ризики підсилення конкуренції. Ризики виникнення непередбачених витрат та зниження доходів.

Фінансовий ризик. Ризики у фінансовому менеджменті. Трансляційний валютний ризик. Роль форвардних операцій в управлінні валютними ризиками. Роль валютних ф'ючерсів в управлінні валютними ризиками.

Інвестиційні ризики. Основні принципи розроблення інвестиційної стратегії з урахуванням ризику. Методи оцінювання інвестиційних проектів з урахуванням ризику. Ризик щодо прийняття інвестиційних рішень. Вплив інвестиційних проектів на ризик фірми.

Кількісний аналіз ризику. Методи кількісного аналізу ризику. Аналіз чутливості. Визначення ризику збитків. Наслідки кількісного аналізу ризику.

Система оцінювання ризиків. Загальні підходи до кількісного оцінювання ризику. Імовірнісний підхід. Обчислення абсолютного значення ризику. Засоби управління ризиками. Основні підходи до управління ризиками. Способи зниження ступеня ризику. Обрання способу управління ризиком.

Модуль 9. Математичні методи і моделі ринкової економіки

Моделі економічного розвитку в ринковій економіці. Неоліберальна модель. Модель соціально орієнтованої ринкової економіки. Моделювання макроекономічного розвитку. Моделі планування японської економіки. Роль прогнозування в моделюванні економічних показників. Моделі макроекономічного розвитку України. Параметри й рівняння моделі.

Моделювання економічних показників на основі теорії сподівань. Адаптивні, наївні та раціональні сподівання. Модель інфляції Кейгана. Гіпотеза Фрідмена. Павутиноподібна модель.

Моделі адаптивного керування ринковою економікою. Роль чинника неповної інформації в управлінні підприємством. Поняття адаптивного управління. Пасивна й активна адаптація. Адаптивні моделі прогнозування інвестицій.

Поняття індикативного планування. Індикатори та регулятори. Етапи розроблення стратегії розвитку підприємства. Класифікація бюджетів.

Індикатори оцінювання діяльності підприємства. Моделі Альтмана, Ліса й

Бівера. Рейтингове оцінювання діяльності підприємств.

Основні параметри планових рішень. Фактори, що впливають на реалізацію планових рішень. Інерційність та маневреність, планових рішень. Маневреність за базисом і маневреність за інтенсивністю. Ентропійні властивості планових рішень. Модель оптимізації планових рішень.

Поняття жорсткості та еластичності. Функція еластичності. Еластичність, актуальність і надійність планових рішень. Засоби керування жорсткістю та еластичністю. Оптимізація планів за еластичністю. Особливості оптимізації планів у ситуації інерційності. Особливості оптимізації планів у ситуації маневреності.

Поняття надійності планів. Визначення надійності планів. Зв'язок між надійністю, маневреністю та еластичністю. Засоби керування надійністю планових рішень. Теоретико-ігровий підхід до оцінювання надійності планів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Тести. Ситуаційні завдання. Практикум розв'язання Навч. посібник. К.: Четверта хвиля, 2016. 144 с.
2. Базилінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: Навчальний посібник/ За ред. О.Я. Базилінської. К.: ЦНЛ, 2016. 349 с.
3. Белінський П.І., Зайцев Ю.К. Основи економіки в запитаннях та відповідях. / Чернівці: Рута, 2017. Ч. 2: Макроекономіка. 204 с.
4. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І., Пахомова Т., Романюк О. Мікроекономіка і макроекономіка: Підручник для студ. екон. спец. закладів освіти: У 2 ч. 2-е вид. К.: Основи, 2015. 517 с.
5. Буряк П.Ю., Стефанишин О.В., Цимбал Л.Л., Балагурак У.Д., Гупало О.Г. Макроекономіка: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Л. : ІНТЕРЕКО, 2016. 347 с.
6. Варналій З. С., Живко З. Б., Білик Р. Р., Онищенко С. В., Живко М. О., за ред. З. С. Варналія. Фінансова безпека підприємства: [навч. посіб.] Львів: Ліга-Прес, 2018. 300 с.
7. Програма «Трансформація гуманітарної освіти в Україні». – Кн. 4: Макроекономіка. 406 с.
8. Дзюбик С.Д. Основи економічної теорії: навч. посібник / С.Д. Дзюбик, О.С. Ривак. 3-тє вид. перероб. і доповн. К.: Знання, 2015. 423 с.
9. Дорнбуш Рудігер, Фішер Стенлі. Макроекономіка / Володимир Мусієнко (пер.), Віталій Овсієнко (пер.). Кн. 5, К.: Основи, 2016. 814 с.
10. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. 9-те вид., доп. Затверджено МОН / За ред. В.Д. Базилевича. К., 2015. 710 с.
11. Економічна теорія: Політекономія: підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К.: Знання, 2014. 710 с.
12. Економічна теорія (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка). Мікроекономіка : навч. посіб. / Мацелюх Н. П. та ін. Ірпінь, 2018. 298 с.
13. Кокареєв І.В. Основи економічної теорії: курс лекцій / І.В. Кокареєв. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 220 с.

14. Коюда П.М. Макроекономіка: Навч. посібник. / П.М. Коюда / Х.: ХНУРЕ, 2015. 236 с.

15. Кривцов О.С., Бережний В.М., Онегіна В.М. Макроекономіка у запитаннях та відповідях: Навч. посібник для студ. вищ. навч. Закладів. Х.: Факт, 2016. 199 с.

16. Кучерявенко І.А. Макроекономіка. Практикум: Навч. посібник. К.: Вікар, вид.6 – 2015. 239 с.

17. Лебединська Л.Д. Макроекономіка: Курс лекцій. Чернігів: Чернігівські обереги, 2015. 128 с.

18. Лагутін В.Д., Уманців Ю.М., Щербакова Т.А. Економічна теорія: підручник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.

19. Лукашевич М. Соціологія економіки: Підручник для ВНЗ. К.: Каравела, 2015. 288 с.

20. Мікроекономіка: підручник / уклад. В. М. Лич, П. М. Куліков, Б. Е. Головаш, В. В. Гончаров. Київ, 2018. 96 с.

21. Отрошко О.В. Основи економічної теорії: навч. посібник / О.В. Отрошко. – 2-ге вид., перероб. і доповн. К.: Знання, 2014. 334 с.

22. Соколов М., Горлач М., Гущенко В., Кримв М., Жилєнкова М. Економічна теорія: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 532 с.

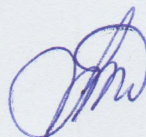
23. Соціальна економіка Навч. посіб. / Кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Диба, В.І. Кириленко та ін. К.: КНЕУ, 2015. 196 с.

24. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. – К. : Ліра-К, 2016. – 432 с.

25. Шевченко О.М. Економічна теорія: навч.-метод. посіб. Полтава: ПолтНТУ, 2019. 701 с.

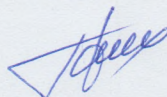
26. Шевченко О.М. Мікроекономіка: навчально-методичний посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. 456 с.

Проректор з наукової та міжнародної роботи, професор

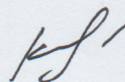
Олена СТЕПОВА

Методист аспірантури

Ніна ГАХ

Завідувачка кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Вікторія КУЛИК

Гарант ОНП, професор

Віктор ДУБИЩЕВ